

<https://doi.org/10.15407/np.77.607>
УДК 655.533-047.37(477)“19”
+ 766.036.071.1(477)“1926/2005”Базилевич

Наталія Лощинська,

кандидат філологічних наук, доцент, старший науковий співробітник,
Інститут інформаційних технологій
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: Loschynska@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6535-5863>

**ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ
В ІЛЮСТРАЦІЯХ АНАТОЛІЯ БАЗИЛЕВИЧА:
ДО СТОРІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ХУДОЖНИКА**

Актуальність теми. З появою нових технологій та засобів створення графіки ілюстрації для книг стали більш експериментальними. Однак традиційні методи ілюстрування книг залишаються популярними й досі використовуються в окремих жанрах, таких як дитячі книжки та класична література. Жодні технічні нововведення не можуть замінити сучасній людині образну ілюстрацію, поетичне розкриття думок і переживань героїв літератури. Ілюстраторська художня спадщина А. Базилевича є об'єктом дослідження у зв'язку зі століттям з його дня народження. **Мета** – здійснити ретроспективний аналіз ілюстраторської творчої спадщини художника, розкрити його роль як посередника між українською класичною літературою та прогресивними ідеалами сучасності, наголосити на винятковій відповідальності художника-ілюстратора в ідейному, духовному вихованні найширших народних мас, у збереженні національної пам'яті та культури українців. **Методологія.** Дослідження книжкової ілюстрації – це міждисциплінарний процес, що поєднує мистецтвознавчий, філологічний та технічний аналізи. Основними методами цієї статті є мистецтвознавчий, стилістичний, компаративний, герменевтичний. **Наукова новизна** статті полягає в дослідженні взаємозв'язку між змістом і формою книги, у встановленні ролі художника в інтерпретації тексту через призму книжкових ілюстрацій А. Базилевича, а також у зміні ракурсу дослідження із суто мистецтвознавчого на герменевтичний. Основні аспекти новизни: художник як співавтор, візуальна метафора, психологізм, діалог епох.

Висновки. Розквіт української книжкової графіки та розвиток реалістичної школи ілюстрування української книги другої половини ХХ ст. пов'язані з іменем А. Базилевича і формувалися безпосередньо під його впливом. Художник-графік розглядав книгу як складне художньо-інтелектуальне ціле, де словесний образ стає просторовим і де один світогляд виражається за посередництвом іншого.

Ключові слова: книжкова ілюстрація, графіка, А. Базилевич, художник-ілюстратор, українська книга, «Енеїда»

Актуальність теми. Двадцять перше століття засвідчило прогрес у багатьох галузях мистецького освоєння дійсності, зокрема в оформленні книги. У 1904 р. було винайдено офсетний друк. Книжкова ілюстрація стає дуже важливою у видавничій справі. Кращі художники почали цікавитися ілюструванням книги. Так і зародилася професія ілюстратора. За тривалий час існування книги виробились два основні типи її ілюстрування:

– науково-пізнавальні, до яких належать більшість ілюстрацій наукової, науково-виробничої, навчальної та політичної літератури (плани, схеми, креслення);

– художньо-образні – ілюстрації у виданнях художньої літератури.

З появою нових технологій та засобів створення графіки ілюстрації для книг стали більш експериментальними. Однак традиційні методи ілюстрування книг залишаються популярними й досі використовуються в окремих жанрах, таких як дитячі книжки та класична література. Жодні технічні нововведення не можуть замінити сучасній людині образну ілюстрацію, поетичне розкриття думок і переживань героїв літератури. І. Верба, дослідник книжкової графіки, писав: «Через розкриття образів і характерів художники-ілюстратори майстерно передають емоційний лад літературного твору, працюючи над ілюстраціями, із захопленням вирішують завдання створення цілісного книжкового організму» [4, 11]. Від найдавніших до нас текстів давніх народів – єгипетських згорток, давньоруських рукописів, середньовічних європейських біблій і до книжкових ілюстрацій Пікассо, Бердслі, Буше, Ходовецького, Матісса, Мазереєля, Нарбута, Клемке та інших уславлених художників нашого часу завданням та метою книжкових ілюстраторів було завжди одне – розкриття образного та ідейного сенсу твору.

Видатні українські графіки і теоретики книжкового мистецтва Г. Нарбут, В. Кричевський, М. Бойчук розглядали книгу не просто як носія інформації чи джерела естетичного, виховного впливу, а як цілісний мистецький організм та просторово-часову конструкцію, що є відображенням художнього твору. Книга має бути складним, комплексним, єдиним цілим, де словесний образ стає просторовим і де світогляд письменника гармонійно доповнюється світоглядом художника. Розкриття змісту твору поглиблюється завдяки спеціально створеному ряду зображень, що організовують та спрямовують уяву читача. Справжньому мистецтву книжкової ілюстрації однаково байдуже як буквальне слідування за зовнішніми перипетіями сюжетної фабули літературного твору, так і довільне, суто суб'єктивне тлумачення змісту тексту, протиставлення художника письменнику, що йде врозріз з усім характером творчості письменника, його поетикою, стилем, ідейним наповненням. Художник і письменник становлять єдиний організм, що живе своїм життям. Великий витвір мистецтва живе лише тоді, коли він несе в собі життєву правду, почерпнуту художником з навколишнього світу. Саме ці істини поклав в основу своєї книжкової творчості один з провідних українських майстрів книжкової ілюстрації А. Базилевич.

Аналіз досліджень і публікацій. Здобутки вітчизняних майстрів книжкової ілюстрації завжди привертали до себе увагу як фахівців, так і широкого загалу публіки. Їм присвячено чимало мистецтвознавчих робіт, зокрема таких знаних науковців, як Н. Белічко «Українська книжкова графіка 50–70-х років 20 століття: Пошуки та досягнення» [2], О. Ламонова «Шляхи української графіки II-ї половини XX століття: тенденції розвитку, стилістика, майстри» [11], В. Лесняк «Графический дизайн (основы профессии)» [12], О. Лагутенко «Українська графіка першої третини XX століття» [10], М. Корніх «Українська книжкова ілюстрація в контексті розвитку європейської графіки» [8].

Художник, мистецтвознавець і педагог Р. Яців розробляв теми, дотичні до книжкової графіки, цікавими є його рецензії та відгуки на розробки молодих митців, передмови до каталогів виставок. Г. Малаков, Л. Владич, І. Вербa належать до старшого, радянського покоління митців. Г. Малаков, починаючи з 50-х років

XX ст., працював у станковій та книжковій графіці, особливо у галузі ілюстрації дитячої та пригодницької літератури. Л. Владич відомий як мистецтвознавець, більша частина його доробку присвячена Шевченкові-художнику. І. Бай, В. Бокань, Д. Фоменко, Л. Польовий, О. Федорук, О. Авраменко, О. Лагутенко, П. Нестеренко, М. Гордійчук, О. Костюк розглядали різні аспекти книжкового дизайну стосовно стилю, ідейного спрямування, технічних особливостей, творчої методи, історичних особливостей. Творчості А. Базилевича присвячено статті й монографії: В. Перевальський «Істинно народний: слово про Анатолія Базилевича» [14], В. Зайцева, Г. Кузьменко, А. Буйгашева «Особливості графічно-шрифтових композицій Анатолія Базилевича як приклад художнього оформлення обкладинок видань» [5], передмова до каталогу виставки «Казачество в творчестве Анатолія Базилевича: виставка в Музее гетманства» [7], монографію М. Криволапова «Анатолій Базилевич» [9]. Проаналізовані наукові праці так чи інакше висвітлюють проблеми становлення, еволюції та сучасних техніко-художніх особливостей книжкової ілюстрації у вітчизняному мистецтві, але окремо означена проблема не розглядалась і потребує подальших досліджень.

Мета статті – здійснити ретроспективний аналіз ілюстраторської творчої спадщини А. Базилевича, розкрити його роль як посередника між українською класичною літературою та прогресивними ідеалами сучасності, наголосити на винятковій відповідальності художника-ілюстратора в ідейному, духовному вихованні найширших народних мас, у збереженні національної пам'яті та культури українців.

Наукова новизна статті полягає в дослідженні взаємозв'язку між змістом і формою книги, у встановленні ролі художника в інтерпретації тексту через призму книжкових ілюстрацій А. Базилевича, а також у зміні ракурсу дослідження із суто мистецтвознавчого на герменевтичний. Основні аспекти новизни: художник як співавтор, візуальна метафора, психологізм, діалог епох. За результатами аналізу наукової літератури виявлено особливості графічних технік та художніх прийомів митця відповідно до основних етапів стильової еволюції у європейському графічному мистецтві.

Методи дослідження. Дослідження книжкової ілюстрації – це міждисциплінарний процес, що поєднує мистецтвознавчий, філологічний та технічний аналіз. Основними методами є мистецтвознавчий, стилістичний, компаративний, герменевтичний. Останній розглядає ілюстрацію як інтерпретацію тексту. Вторинними є соціокультурний та психологічний методи, що аналізують особливості читачького сприйняття і комунікативно-візуальні стратегії.

Виклад основного матеріалу. Як стверджує В. Зайцева, «друга половина 50-х років ХХ століття відкриває новий етап у становленні української книжкової графіки, який закономірно був підготовлений як багатьма історично-суспільними процесами у розвитку країни, так і складним поступальним шляхом, який пройшло мистецтво книги. Цей час незмінно характеризується в українському мистецтвознавстві як період піднесення, розквіту, новітніх досягнень в галузі вітчизняного графічного мистецтва. Саме тоді почала творити плеяда молодих, яскраво-індивідуальних, талановитих митців: Г. Якутович, Г. Гавриленко, О. Губарєв, О. Данченко, Г. Малаков, С. Адамович, А. Базилевич, М. Компанець. В їхній творчості найбільш характерно визначилися провідні риси тогочасного мистецтва української графіки» [6, с. 49].

Творчий шлях А. Базилевича розпочався після його переїзду з Харкова до Києва у 1953 р. Активний, сповнений творчих задумів, він починає співпрацювати з різними столичними видавництвами і береться за солідні книжкові проекти. Насамперед це були видання української класичної літератури: «Старосвітські батюшки та матушки» (1963), «Кайдашева сім'я» (1980), «Микола Джеря» (1980) І. Нечуя-Левицького, «Пан Халаявський» (1959) Г. Квітки-Основ'яненка, «Енеїда» (1968), «Наталка-Полтавка» (1981) і «Москаль-чарівник» (1987) І. Котляревського; «Записки причетника» Марка Вовчка (1954); «Абу-Касимові капці» І. Франка, «Перший диктант» (1962) Остапа Вишні; «Друкар книжок небачених» (1964) О. Іваненко, «Співомовок» С. Руданського. Він створив серію малюнків для поштових листівок, присвячених українським народним пісням та віршам Т. Шевченка. А. Базилевич є автором різноманітних циклів малюнків, у яких глибоко, з тонким розумінням стилю письменника інтерпретував образи класичної та

української літератури. «Визначальна риса самобутньої мистецької особистості Базилевича – природне почуття гумору. Саме в цьому один із виявів органічної близькості художника до фольклору, який живить мистецтво Базилевича не лише образами, а й художніми прийомами втілення. Як і в фольклорі, в творчості художника гумор переплітається із сатирою, іронією, шаржем, і сміх стає в нього гострою викривальною зброєю» [1]. Реалістично, невимушено, точно і впевнено майстер ілюстрації зображує різних героїв творів, особливу увагу звертаючи на позу, обличчя, міміку, одяг. Завдяки цьому він досягає психологічної виразності, переконливості, колоритності своїх героїв.

Окреме місце у творчості А. Базилевича посідає шевченкіана. Він виконав ілюстрації до творів «Перебендя», «Єретик», «Причинна», «Катерина», «Відьма», «Гайдамаки», створив станковий аркуш «Зустріч Т. Шевченка з сестрою», ілюстрацію до поеми «Тарасова ніч» для ювілейного видання «Кобзаря» (1964), оформив «Малий кобзар». «Творам Базилевича притаманний яскравий психологізм. Віртуозно володіючи виразною контурною лінією, він створив характерно-індивідуальні образи багатьох шевченківських персонажів» [3, с. 300]. Велику увагу приділяє художник розкриттю людських характерів. Людей він передає виваженими точними мазками, реалістично, подекуди з іронією, подекуди з симпатією, інколи зі співчуттям. Заслугує на увагу невимушений, точний стиль рисунку. Психологічна виразність його постатей вражає. «Усіх полоняють унікальні здібності митця: неймовірна художня проникливість у таїну психології найрізноманітніших літературних персонажів, легкість і переконливість передачі скупими графічними засобами широкого діапазону людських переживань, якість і мудра простота виразної художньої мови» [13].

Великий витвір мистецтва живе лише тоді, коли він несе в собі життєву правду, почерпнуту художником у навколишній дійсності. І ця життєва правда художнього досвіду ілюстратора лише подвоюється у своїй силі, якщо її спрямовано на розкриття життєвої правди, закладеної у творі письменника. Тоді письменник і художник стають соратниками у шляхетній боротьбі за високу людяність та передові ідеї свого часу. Перший твір нової україн-

ської літератури славнозвісна поема «Енеїда» І. Котляревського була об'єктом уваги багатьох художників різних часів. Серед них такі відомі імена, як П. Мартинович, М. Левицький, М. Деревус, І. Їжакевич, О. Данченко. Твір І. Котляревського відразу після виходу у світ став швидко набирати популярності і не втрачає її донині. Він ніколи не потребував додаткових зусиль для популяризації. Глибоко зрозумів його дух і літеру А. Базилевич. Його ілюстрації вражають емоційною грою, дотепністю, виразністю малюнку. Гумор поєднується з урочистістю, гра з філософічністю, кепкування з повагою і виваженістю змісту. Він «підніс саму поему на щабель особливої соціально-художньої значущості для часу нинішнього. Саме його ілюстрації, їх зорові образи створили навколо травестійної поеми Котляревського, написаної ніби жартома, надзвичайне притягальне емоційне поле, поглибили, доповнили можливості слова. Щедре переплетення реального і химерного, прекрасного і потворного, драматичного, трагічного і комічного в ілюстраціях суголосне гротесковості травестійної „трагікомічної поеми” Котляревського, її пародійно зниженій тональності» [13].

Художній образ – основа специфіки ілюстрацій художньо-образного типу. Не предмети і явища, що спостерігаються в житті, а образ, даний в літературному творі, є тут предметом і метою зображення. Художник, що працює над створенням такого образу, найменше може бути порівняний з перекладачем. Він не перекладає образ із мови словесної на мову образотворчу – його праця незмірно складніша. Зрозумівши, вивчивши і відчувши образ літературного твору, художник для втілення його в зображенні шукає відповідних спостережень у житті, у своєму минулому досвіді і в різноманітному літературному та образотворчому матеріалі, якщо літературний твір належить до минулого часу [12, с. 231].

Ілюстрації до «Енеїди» демонструють уважність художника до дрібниць, уміння проникати в найтонші глибини характеру і передавати їх графічно. Як вважає В. Перевальський [14], спостережливість А. Базилевича, зорова пам'ять та здатність проникати через зовнішні риси в сутність характеру людини були надприродними і не мали аналогій серед сучасних українських художників. Завдяки досвіду, художньому чуттю, таланту йому вдалося створити непере-

вершені типи, які надовго запам'ятаються читачам: розпусниця Дідона, пихатий Зевс, гультіпака Еней, відважні Низ та Евріал, самозакохана Венера. Рисунки до Енеїди мають самодостатню вартість мистецьких творів. У них поєднуються точність щодо зображуваної натури з емоційно-психологічним зарядом образів, які жили в уяві митця. Живописцю судилося створити унікальний образотворчий цикл, співзвучний авторському слову.

Інколи ілюстрації А. Базилевича відокремлюються від тексту та вступають із ним в різноманітні ускладнено-багаторівневі відношення. Зображення перегукується з особливостями тексту, знаходячи при цьому свої стильові, ритмічні, емоційні, ідейно-символічні та інші еквіваленти. Максимально наблизившись до твору, ілюстрація не тільки доповнює, а й підміняє слово, витісняє його. Таким чином, ілюстрація є одним з найактивніших способів інтерпретації твору, оскільки енергійно підпорядковує собі уяву читача. Цього не слід боятися. Адже особливістю художнього твору є його схожість із живою істотою. Коли він народився, то не має жодних аналогій із чимось, народженим до нього. Текст не лишається незмінним, він зростає, набуває сили, розвивається, проходячи етапи знайомства з читачами, збагачуючись їх фантазією. Країни і століття залишають на ньому свій відбиток і перетворюють своєю неслабнучою увагою на класичний, тобто загальнолюдський твір. Проблема співвідношення естетичного вигляду книги з текстом є насамперед проблемою читача, а не ілюстратора. Адже читач може бути різним: залежним або незалежним, пасивним чи активним. Тому чим активніше оформлення книги, тим пасивніший буде читач. Чим більше йому пояснюють і показують, тим менше залишається свободи у сприйнятті книги.

А. Базилевич знав і любив не тільки українську, а й літературу народів світу. З любов'ю проілюстрував «Пригоди бравого вояки Швейка» (1958) Я. Гашека, казки «Гензель і Гретель» (1959) братів Грімм, «Казку про попа і наймита його Балду» (1979) О. Пушкіна. Художник виявив себе тонким майстром комплексного композиційного оформлення книги. Він бачив її в русі, як виставу чи фільм. За твердженням В. Зайцевої, художник спочатку робив режисерську розкадровку ілюстративних елементів у поєднанні

з шрифтовим вирішенням, таким чином створюючи макет майбутньої книжки. «А. Базилевич виявив себе тонким майстром комплексного композиційного оформлення книги. Спочатку він робив режисерську розкадровку ілюстративних елементів у поєднанні з шрифтовим вирішенням, таким чином створюючи макет майбутньої книжки. Недарма митець проводив аналогію між професією книжкового графіка і фахом режисера» [5, с 99].

Висновки. Українська книжкова ілюстрація має багатогранну історію, а художня вартість кращих взірців виводить українське мистецтво книжкової графіки в один ряд з найвищими досягненнями світового графічного мистецтва. На думку В. Перевальського, «розквіт української книжкової графіки та розвиток реалістичної школи ілюстрування української книги другої половини ХХ ст. пов'язані з іменем Анатолія Базилевича і формувалися безпосередньо під його впливом» [14, с. 3]

Видатний ілюстратор розглядав книгу як складне художньо-інтелектуальне ціле, де словесний образ стає просторовим і де один світогляд виражається за посередництвом іншого. Один художник може підкреслити стилістику, зв'язок з епохою, а інший – класичність, позачасовість, універсальність. Третього може зацікавити в книгах саме те, що пов'язує з нашим часом, дає змогу залишатись актуальним і сьогодні. А. Базилевич використовував різноманітні підходи під час роботи з книгою, він завжди приймав рішення відповідно до особливостей тексту. Існує думка, що у наш час ілюстрація не потрібна як застарілий елемент, що заважає незаангажованому сприйняттю. Вона несанкціоновано вривається у світ читача, заважає його вільному вибору, стає між письменником і читачем. На нашу думку, це безпідставні звинувачення, які спростовує у своїй діяльності художник-графік А. Базилевич. Його ілюстрації оживляють текст, доповнюють думку автора, урізноманітнюють бачення читача. З історії книжкової ілюстрації народжується закономірність: не слід вважати, що ілюстрація зобов'язана відобразити бачення письменника. Вона має право на власне життя.

Багатолітньою творчою діяльністю А. Базилевич довів: чим більше художник занурюється в письменника, в його реальний образний ряд з властивими тільки йому художніми якостями, тим

більше розкривається творча індивідуальність художника, тим більшу свободу й незалежність він віднаходить. Специфікою роботи Базилевича-ілюстратора є намагання доторкнутися до стилю літературного твору, дати глибоку психологічну характеристику головним героям. У цьому і полягав своєрідний творчий метод митця: він шукав відповідних за рисами зовнішності та поведінки людей, що ставали прототипами персонажів графічних творів.

Список використаних джерел

1. Анатолій Базилевич 1926–2005. Бібліотека українського мистецтва. URL: <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/anatoliy-bazilevich>
2. Белічко Н. Ю. Українська книжкова графіка 50–70-х років 20 століття: Пошуки та досягнення. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2003. № 8. С. 126–141.
3. Бушак С. «Анатолій Базилевич». Шевченківська енциклопедія: в 6 т. Т. 1. А – В. Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2012. С. 300–301.
4. Верба І. І. Мистецтво графіки. Київ : Мистецтво, 1968. 101 с.
5. Зайцева В. І., Кузьменко Г. В., Буйгашева А. Б. Особливості графічно-шрифтових композицій Анатолія Базилевича як приклад художнього оформлення обкладинок видань. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2025. Вип. 1. С. 97–103.
6. Зайцева В. І. Образно-візуальна мова ілюстрування поеми «Енеїда» Івана Котляревського в українській книжковій графіці 1910–1960-х років. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. 2017. Вип. 1. URL: <https://tihae.org.ua/pdf/t2017-01-08-zaytseva.pdf>
7. «Казачество в творчестве Анатолия Базилевича: выставка в Музее гетманства» : каталог виставки. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/taym-aut/kazachestvo-v-tvorchestve-anatoliya-bazilevicha>
8. Корніх М. С. Українська книжкова ілюстрація в контексті розвитку європейської графіки : магістерська робота. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 129 с.
9. Криволапов М. О. Анатолій Базилевич. Київ : Мистецтво, 1976. 96 с.

10. Лагутенко О. А. Українська графіка першої третини ХХ ст. Київ : Грані-Т, 2006. 240 с.

11. Ламонова О. В. (2006). *Київська книжкова графіка кінця 50-х–початку 70-х років ХХ століття. Тенденції розвитку, стилістика, майстри* [Автореф. дис. канд. мистецтв. наук, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології].

12. Лесняк В. І. Графический дизайн (основы профессии). Київ : Біос Дизайн Бук, 2009. 416 с.

13. Матлах Т. Анатолій Дмитрович Базилевич: Інформація про художника. Шевченківський національний заповідник. URL: <https://shevchenko-museum.com.ua/default/blog/view/231/blog/10/Anatoliy-Dmitrovich-Bazilevich-informatsiya-pro-hudozhnika-prodovzhennya/>

14. Перевальський В. Істинно народний: слово про Анатолія Базилевича. Народний художник України Анатолій Базилевич: каталог виставки творів. Київ : Нац. спілка худож. України, 2006. С. 3–9.

References

1. Anatolii Bazylevych 1926-2005 [Anatolii Bazylevych 1926-2005]. *Biblioteka ukrayinskoho mystetstva – Library of Ukrainian Art*. Retrieved from <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/anatoliy-bazilevich>

2. Belichko, N. Yu. (2003). *Ukrayinska knyzhkova hrafiika 50-70-kh rokiv 20 stolittya: Poshuky ta dosyahnennya* [Ukrainian book graphics of the 50s-70s of the 20th century: searches and achievements]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrayiny – Manuscript and Book Heritage of Ukraine*, 8, 126-141 [in Ukrainian].

3. Bushak, S. (2012). Anatolii Bazylevych [Anatolii Bazylevich]. *Shevchenkivska entsyklopediya – Shevchenko Encyclopedia*: in 6 vols. V. 1. A – V, 300-301 [in Ukrainian].

4. Verba, I. I. (1968). *Mystetstvo hrafiiky* [The Art of Graphics]. Kyiv [in Ukrainian].

5. Zaytseva, V. I., Kuzmenko, H. V., & Buyhasheva, A. B. (2025). *Osoblyvosti hrafighno-shryftovykh kompozytsii Anatoliia Bazylevycha yak pryklad khudozhnoho oformlennia obkladynok vydan* [Peculiarities of Anatoly Bazylevich's graphic and font compositions as an example of

the artistic design of publication covers]. *Ukrayinskyi mystetstvoznavchyi dyskurs – Ukrainian Art Discourse*, 1, 97-103 [in Ukrainian].

6. Zaytseva, V. I. (2017). Obrazno-vizualna mova iliustruvannia poemu “Eneida” Ivana Kotliarevskoho v ukraïnskii knyzhkovii hrafitsi 1910-1960-kh rokiv [Figurative and visual language of illustrating the poem “Aeneid” by Ivan Kotlyarevsky in Ukrainian book graphics of the 1910s-1960s]. *Tradytsiï ta novatsiï u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti – Traditions and innovations in higher architectural and artistic education*, 1, 43-50 [in Ukrainian]. Retrieved from <https://tihae.org.ua/pdf/t2017-01-08-zaytseva.pdf>

7. “Kozatstvo u tvorchosti Anatoliï Bazylevycha”: vystavka u Musei Hetmanstva [“Cossacks in the Works of Anatolii Bazylevych”: Exhibition at the Hetmanate Museum]. *Den – Day* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/ru/article/taym-aut/kazachestvo-v-tvorchestve-anatoliya-bazilevicha>.

8. Kornikh, M. S. (2021). Ukrainska knyzhkova iliustratsiia v konteksti rozvytku yevropeiskoi hrafiky [Ukrainian book illustration in the context of the development of European graphics] [in Ukrainian].

9. Kryvolapov, M. O. (1976). Anatolii Bazylevych [Anatolii Bazylevich]. *Mystetstvo* [in Ukrainian].

10. Lahutenko, O. A. (2006). Ukrainska hrafika pershoi tretyny 20 st [Ukrainian graphics of the first third of the 20th century]. *Hrani-T* [in Ukrainian].

11. Lamonova, O. V. (2006). Kyivska knyzhkova hrafika kintsia 50-kh–pochatku 70-kh rokiv XX stolittia. Tendentsii rozvytku, stylistyka, maistry. Avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznavstva [Kyiv book graphics of the late 50s-early 70s of the 20th centuries. Development trends, stylistics, masters]. [Extended abstract of Doctor’s thesis, Institute of Art History, Folklore and Ethnology]. [in Ukrainian].

12. Lesniak, V. I. (2009). Graficheskii dizain (osnovy professii). [Graphic design (basics of the profession)]. *Dyzain Buk* [In Ukrainian].

13. Matlakh, T. Anatolii Dmytrovych Bazylevych: Informatsiia pro khudozhnyka [Anatolii Dmytrovych Bazylevich: Information about the artist]. *Shevchenkovskiy natsionalnyi zapovidnyk* [Shevchenko National Reserve] [in Ukrainian]. Retrieved from <https://shevchenko-museum.com.ua/default/blog/view/231/blog/10/Anatolii-Dmitrovich-Bazilevich-informatsiya-pro-hudozhnika-prodovzhennya/>

14. Perevalskyi, V. (2006). *Istynno narodnyy: slovo pro Anatoliya Bazylevycha* [Truly popular: a word about Anatolii Bazylevych]. *Narodnyi khudozhnyk Ukrainy Anatolii Bazylevych: katalog vystavky tvoriv – People's Artist of Ukraine Anatolii Bazylevych: catalogue of the exhibition of works, 3-9* [in Ukrainian].

Отримано / Received 15.04.2026

Прийнято / Accepted 06.05.2026

Опубліковано онлайн / Published online 28.07.2026

Nataliia Loshchynska,

PhD (Philology), Senior Research Scientist, Associate Professor,
Institute of Information Technologies

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: Loschynska@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000000165355863>

ARTISTIC INTERPRETATION OF TEXT IN ILLUSTRATIONS OF ANATOLII BAZYLEVYCH: TO THE CENTENARY OF THE ARTIST'S BIRTH

Relevance of the topic. With the advent of new technologies and means of creating graphics, book illustrations have become more experimental. However, traditional methods of illustrating books remain popular and are still used in certain genres, such as children's books and classical literature. No technical innovations can replace the figurative illustration, the poetic disclosure of the thoughts and experiences of literary heroes for modern people. The illustrative artistic legacy of Anatolii Bazylevych is the object of research in connection with the centenary of his birth as well. The purpose of the study is to carry out a retrospective analysis of the illustrative creative legacy of Anatolii Bazylevych, to reveal his role as a mediator between Ukrainian classical literature and the progressive ideals of modernity, to emphasize the exceptional responsibility of the artist-illustrator in the ideological and spiritual education of the broadest masses of the people, in preserving the national memory and culture of Ukrainians. **Methodology.** The study of book illustration is an interdisciplinary process that combines art historical, philological and technical analysis. The main methods of this article are art historical, stylistic, comparative, and hermeneutic. **The scientific novelty** of the article is in the study of the

relationship between the book content and form, in defining the role of the artist in the interpretation of the text, through the prism of Anatolii Bazylevych's book illustrations, as well as in changing the perspective of the research from a purely art-historical to a hermeneutic one. **The main aspects of novelty are:** the artist as a co-author, visual metaphor, psychologism, dialogue of eras. Conclusions. The flourishing of Ukrainian book graphics and the development of the realistic school of Ukrainian book illustration of the second half of the 20th century. are associated with the name of Anatolii Bazylevych, and were formed directly under his influence. Bazylevych considered the book as a complex artistic and intellectual whole, where the verbal image becomes spatial and where one worldview is expressed through the mediation of another.

Keywords: book illustration, graphics, Anatolii Bazylevych, artist-illustrator, Ukrainian book, "Eneyida"